

uredništvo je umnožilo Dorčićev članak i s nekim razlozima za jedan i drugi lik poslalo ga osamnaestorim lingvistima da problem razmotre i da nam pošalju svoje obrazloženo mišljenje. Pristigli i obećani članci o najavljenoj temi premašuju opseg jednoga broja tako da će ova tema obuhvatiti nekoliko brojeva. Na kraju ćemo donijeti i zaključke nastojeći da ne budu samo zaključci uredništva, nego po mogućnosti i širega kruga hrvatskih lingvista.

I na kraju, da bi bilo potpuno jasno što je to toponim, etnik i ktetik, dajemo njihove označnice (definicije):

toponim (rjeđe toponimik) – ime (vlastita imenica) zemljopisnoga mjesta, kraja, pokrajine, zemlje, države i kontinenta;

etnik (rjeđe etnomim) – naziv za stanovnika ili stanovnicu nekoga naseljenog toponima;²

ktetik – pridjev koji se odnosi na toponim i etnik.

Uredništvo

BAŠČANSKI ILI BAŠĆANSKI?

Vinko Dorčić

Navedeni pridjevi odnose se na ime mjesta Baška na otoku Krku. Za samo ime Baška postoje tri mišljenja u pogledu etimologije. Prvo je mišljenje da naziv Baška dolazi od riječi »baška« u značenju »zasebno«, »izolirano«. Kako je riječ »baška« turska riječ, slabo je vjerojatno da bi je stanovnici jednog primorskog mjesta upotrebili za njegov naziv. To dakle mišljenje treba zbaciti. Drugo mišljenje je imao pok. profesor Petar Skok koji je ime Baška izvodio od »bačva«. Njega je tu svakako zavela analogija izraza Bačka > Bačvanin, pa je onda od »bačva« izvodio ime Baška. Ni ta teorija nije vjerojatna. Najvjerojatnija je treća teorija da samo ime Baška dolazi od imena obližnjeg brda Bag na zapadu od mjesta Baške. Prema tome, ako se to brdo zove Bag, onda je obližnja dolina »baška dolina«, obližnja draga je »baška draga« (etimološki pisano »bažka draga«) od čega onda dolazi imenica BAŠKA kao ime naselja na jugu otoka Krka.

Od tog imena mjesta svakako bi došao pridjev »baščanski« jer nam glas »k« daje »č«. pa se tako i prema pravopisu poznati najstariji spomenik pisan

² Naziv etnonim shvaća se i uže: ime koje označuje narodnosnu ili etničku skupinu i po tome bi se etnik i etnonim mogli razlikovati.

hrvatskim jezikom zove »Bašćanska ploča«. Taj oblik upotrebljava Pravopis iz 1960. i Enciklopedija Leksikografskog zavoda pod natuknicom »Bašćanska ploča«.

Međutim, imade naših književnih stručnjaka koji stoje na stanovištu da treba pisati »Bašćanska ploča«, pa je i sam prof. Vj. Štefanić prije tako mislio, ali je (kako mi je sam rekao) u toj stvari bio »nadglasani« i morao se prikloniti obliku »bašćanski«. Stručnjaci oko »Krčkog zbornika«, koji izlazi u Rijeci, uporno i dosljedno upotrebljavaju oblik »bašćanski« i poznati spomenik zovu »Bašćanska ploča«, pa čak s nekom ironijom spominju kako neki »Bašćansku ploču« nazivaju »Bašćanskom pločom«.¹ Isto tako u rukopisima za tisak određenima za KRČKI ZBORNIK urednik uvijek ispravlja oblike »bašćanski« u »bašćanski«. Tu se, dakle, nalazimo u nekoj dilemi, barem što se tiče oblika i upotrebe toga pridjeva.

Kako smo već rekli, ako stanemo na pravopisno stanovište, onda moramo upotrebljavati oblik »bašćanski«, dakle onda »Bašćanska ploča«. Ali ako znamo da šest kilometara od Baške postoji selo Bašćanska Draga, onda moramo uzeti u obzir da je to ime mjesta, zemljopisni naziv, a kod imena mjesta mora se upotrebljavati onaj oblik kako ga narod izgovara (dakle Čakovec, a ne Čakovac, Desinec, a ne Desinac), pa kako mekana čakavština upotrebljava pridjev »bašćanski« s glasom »é«, to bi se to mjesto moralo zvati »Bašćanska Draga«. I zbilja, na cesti Krk–Baška prije dolaska u spomenuto mjesto od strane Baške nalazi se ploča s natpisom »BAŠĆANSKA DRAGA«.

To je dakle s gledišta upotrebe imena mjesta potpuno korektno, jer je Bašćanska Draga ime mjesta, i tu moramo upotrebljavati i onaj oblik kako ga upotrebljava narod onoga kraja. A da li ćemo sada iz toga izvesti i daljnju konsekvenciju pa pisati »BAŠĆANSKA PLOČA« ili ćemo stati na stanovište da to nije ime mjesta pa da tu vrijedi drugo pravilo – to je sada posebno pitanje. Je li moguće da taj pridjev izveden od imena Baške može imati dva oblika: bašćanski i bašćanski, prema tome da li upotrebljavamo taj pridjev za ime mjesta ili za ime kulturnog spomenika? To bi bio »unicum« u našem pravopisu, koji moramo dati na diskusiju.

Međutim, ipak u ovoj zanimljivoj stvari moramo stati na neko jedinstveno stanovište i stvoriti jedan jedinstveni zaključak. Bilo to ime mjesta ili ne, potrebno je pisati onako kako zahtijeva službeni pravopis kome se mora pokoriti i izgovor naroda onoga kraja gdje se nalazi to mjesto. Prema tome, treba jednako pisati »BAŠĆANSKA PLOČA« kao i »BAŠĆANSKA DRAGA« ili npr. »bašćanska župna crkva«, pa neće biti dvojstva i razrožnosti u upotrebi pridjeva izvedenog od imena BAŠKA.

¹ Petar Strčić: »Uvodna riječ«, KRČKI ZBORNIK, I, Krk, 1970, str. 1.

RAZLOZI ZA BAŠČANSKI I BAŠČANSKI

Stjepan Babić

Razlozi za baščanski:*

1. Stanovnici Baške i Krka govore baščanski, a načelo je da toponimi, etnici i ktetici ulaze u književni jezik u onom obliku u kojem ga upotrebljavaju sami stanovnici, jasno bez izrazitih dijalektalnih obilježja.

2. Baščanin je zakonito i u književnom jeziku, v. S. Ivšić, Poredbena slavenska gramatika, str. 144. i drugdje, a prema tome i baščanski.

Razlozi za baščanski:

1. Baščanski: Baška narušava gramatički sustav. Utuvljujemo u svijest odnos k/č, t/ć, a sada sami povećavamo broj iznimaka.

2. U književni jezik uzimamo osnovnu riječ, a ktetik i etnik izvodimo od nje, a to znači: Baška > Baščanin, baščanski. Drugo je kad osnovna riječ nije motivirana. Zato Pešč/ćenica, Medvešč/ćak, Lašč/ćina nema za književni jezik takve važnosti kao Bašč/ćanin.

3. Odluka za baščanski otvara pukotinu za poplavu drugih nesustavnih dijalektalnih oblika mogućih u književnom jeziku. Tako se npr. neki uporno bore za puljski, iako se ne bore za Pulj, nego se zadovoljavaju sa Pula. Nakon odluke za baščanski takvih lokalista javit će se veliko mnoštvo i kako da im ne damo za pravo. A što će onda biti od naše gramatike i norme?

4. Ako tako nastavimo, onda nam u književnom jeziku neće vrijediti njegova pravila, nego će intelektualac uvijek biti zavisan od izgovora babe Mare i da bi znao kako je pravilno, morat će stalno zapitkivati razne babe Mare (razlog P. Šimunovića).

5. U čakavskom često mjesto šč dolazi šć pa i oni čakavci koji razlikuju č-ć imaju npr. u glagolima koji počinju sa č- s prefiksom s- skupinu šć-, a ne šč-. Baščani se i onako moraju odricati mnogih svojih dijalektalnih osobina kad se služe književnim jezikom i za njih je promjena Baščanin u Baščanin samo jedna riječ više u promjenama šć u šč koje moraju usvojiti, a Baščanin je za književni jezik jedna iznimka više, i to za milijune ljudi i za stotine godina. Baščani i onako ne mogu u književnom jeziku upotrebljavati svoje Baščanin.

6. Tradicija i učestalost pridjeva baščanski upravo zbog Baščanske ploče govori za baščanski. Boranić od 3. izd. 1926. (možda i od 1. izd.) ima Baška, Baščanin, baščanski. Gdje su Baščani bili dosad?

* Da bismo suradnike upozorili na teškoću ovog problema, ukratko smo naveli razloge koji govore za jedan i za drugi lik.